

і міжнаціональних зв'язків, які єднають дві культури, два народи. Осягнення учнями біографії і творчого доробку митця навчатиме молоде покоління етиці міжнаціонального спілкування, пошанування особливостей мови, побуту і традицій євреїв. Ці знання формуватимуть усвідомлення поваги і гуманного ставлення до менталітету, культурно-історичної спадщини єврейського народу. Усвідомлення того, що українська земля зростила і дала путівку в життя такому визначному письменникові світового рівня. Тому віртуальні екскурсії допоможуть поглибити знання, довідатися про культуру, звичаї, традиції, аби почерпнути розуміння авторського світосприйняття, його естетичних поглядів.

Підготовка групою учнів «екскурсоводи» подібних пошукових робіт сприятиме кращому засвоєнню і осмисленню постаті автора й у майбутньому може вилитися у проектну роботу, написання есеїв на подану тематику, що дає прекрасну можливість долучитися до духовної та матеріальної культури єврейського народу.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнський Музейний Форум. Матеріали науково-практичної конференції / В загальній редакції Л. О. Грифена. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – 380 с.
2. Жам М. І. Від інтер'єру житла до музею просто неба (спогади) / Архів Жам О. М.
3. Іщенко Є. Ф. До проекту першого на Україні Переяслав-Хмельницького етнопарку – музею просто неба. Складено в 1960-1965 рр. громадським проєктантом гр. м. Переяслава-Хмельницького Іщенко Є. Ф., 1969 р. / Особистий архів Козій Г. І.
4. Клокар Н. І., Слободянюк Н. Г., Стаднюк І. І. Концепція діяльності наукової лабораторії особистісно орієнтованого навчання та виховання // Організація та зміст діяльності наукових лабораторій інституту / За ред. Н. І. Клокар, О. В. Чубарук. – Біла Церква, 2005. – С. 209.
5. Махінчук М. Г. Переяславський скарб: Документальна повість / Післямова І. Ф. Драча. – К.: Молодь, 1989. – 200 с.: іл.
6. Ніколенко О. М. Зарубіжна література. Книжка для вчителя, 7 клас : посібник / О. М. Ніколенко, О. В. Орлова, І. В. Фісак. – К.: Грамота, 2015. – 248 с.

УДК 82'06

Городецька Оксана Романівна

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

Науковий керівник: Мафтин Наталія Василівна, доктор філологічних наук, професор

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ ХИМЕРНОЇ ПРОЗИ

У статті розглянуто основні підходи до вивчення химерної прози. Окреслено поняття «химерної прози» та вплив соціально-політичних чинників на термін. З'ясовано характеристики-маркери виникнення химерної прози в українській літературі. Підкреслено складну та багатогранну структуру та роль умовності у романах.

Ключові слова: химерна проза, химерний роман, ірреальність, фантастика умовність, особливості жанру.

Химерна проза в українській літературі дещо складна, зважаючи на нечіткий жанровий поділ. Можна виокремити такі романи як експериментальний, інтелектуальний, філософський. Немає однотайної думки й щодо художньої манери написання. Один і той самий твір може мати такі різновиди: притчевий, біографічний, психологічний, лірико-філософський із елементами міфологізації тощо.

Найчастіше, таке розмаїття жанрів пов'язане з тим, що на певних етапах дослідження специфіки химерної прози різні науковці зважали на соціальні, політичні, релігійні, побутові умови виникнення химерного роману. Вагомий вклад дослідження останніх років та спробу аналізу химерного роману через призму поезики зробили Дана Куриленко (2017), Оксана Журавська (2018) та Наталія Кобилко (2017). Можна сказати, що існують різні інтерпретації та різновиди жанрово-стильових особливостей химерного роману та головних його ознак.

Відсутність ідеально чистого жанру літератури пов'язане насамперед із експериментальним змішуванням, яких характеризує творчий процес тієї чи іншої епохи. Сучасна література намагається не тільки «вичистити» жанр, але й збагатити його. Тобто, не тільки розщепити атоми химерного роману, але й з'єднати, зростити їх в єдине ціле.

На жаль, в процесі культурного, історичного, та соціального розвитку письменникам старались нав'язати «потрібний жанр», штучно створений для ідеології радянської України. Така позиція нівелює індивідуальність письменника в літературному процесі. Забуття чи трансформація тих жанрів, які вже існують – це все пов'язане з пізнанням автора, його можливостями.

Головні фактори які зумовили виникнення химерної прози українській літературі: «1) зацікавлення письменників різними умовними формами як одним із засобів інтелектуально-філософського об'ємного пізнання людського буття; 2) «захисна реакція літератури», коли переосмислення фольклорного «минулого» стало спасінням від стереотипізації, нівелювання, агресивної «масової культури»» [5]. Тобто, внутрішній світ письменника безпосередньо пов'язаний із літературними процесами.

Що ж до самого терміну «химерна проза», то він досить тривало і вдало оминався науковцями. Саме на кінці 60-х років ХХ століття, химерну прозу як літературне поняття, критики починають називати жанром. Загальновідомим є той факт, що умовно початок химерної прози сягає публікації «роману з народних уст» О.Ільченка «Козацькому роду нема переводу, або ж Козак Мамай і Чужа Молодиця» (1958).

Якщо глянути на генезу дослідження химерної прози (В.Т. Чайковська, О.В. Федотенко, Н.В. Козачук та ін.), то можна побачити, що більш вільно сам термін почали виористовувати на етапі звільнення від рядянської окупації.

У довідниках не зустрічається зрозуміле тлумачення терміну «химерний роман», але й не відкидається його існування. Наприклад, у «Літературознавчому словнику-довіднику» (2006) немає окремої статті про химерний роман, проте є покликання на нього в наукових роботах про роман жаків «химерний роман є відновленням роману жаків в ХХ ст. на українському ґрунті», також і про магічний реалізм «в українському химерному романі...простежується чимало рис магічного реалізму» [6, с. 428]. Тобто, не завжди можна побачити межу між реальністю та вигадкою, тим більше якщо це стосується химерної прози.

У своєму дослідженні про розвиток жанру роману в українській літературі Н.І. Бернадська розуміє химерний роман як форму «осмислення сучасності з позицій вічності, філософської постановки питань людського буття, «народознавчих» проблем», підкреслюючи, що він мав кілька різновидів (іронічно-коментувальний, історико-легендний, гротесково-фантастичний, притчевий, алегорично-поетичний, казковий, міфологічно-поетичний) [1, с.12].

«Химерність «химерних романів», – зазначає В. Панченко – [...] передусім [...] у несподіваному переплетінні різних стилістичних пластів, максимально зближених між собою – лірики, гротеску, патетики, іронії» [8, с. 142]. Фантастичне, ірреальне, ускладнюється авторського вигадкою, тісно переплітається і не викликає враження штучно створеної структури.

Літературознавець М. Павлишин вважає, що химерний роман є «своєрідним і анархістським відродженням «котляревщини» [7, ст. 110], яка незначно підірвала авторитет першого твору. Не тільки бачимо вклад зачинателя української літератури І. Котляревського, але й дух М. Гоголя відчутний у химерному романі. Але, якщо у «Енеїді» Котляревський зосередився на життєствердності української культури, то Гоголь - на ототожненні українськості з провінційністю. Як бачимо, у позиції письменників можна простежити певну умовність, яка присутня безпосередньо у їх творах.

За твердженням Ю. Коваліва, «умовність — у художній практиці — нетотожність образу відповідному об'єкту зображення, характерна для іншої дійсності, сформованої у процесі творчості» [2, с. 514]. Важливо зауважити, що умовність є «одним із центральних питань поетики химерної прози», «однією з визначальних якостей художньої структури химерного роману» — підкреслює у своїх працях А. Кравченко [4, с. 7-8]. Варто звернути увагу на те, що, що все мистецтво є умовним, а у цьому фрагменті мова йде про допоміжну умовність.

На думку Ю. Коваліва, вона «стосується зумисного руйнування будь-якої правдоподібності. Така практика певної умовності виводить художню творчість поза межі можливого, посилює ефект гри» [2, с. 514]. Частина «за межею можливого» (мається на увазі поза уявленнями людського розуму та досвіду; надприродне) творить сюжет у романах «Дівчина, яку ми вбили» та «Корсо» П. Кулакової (надприродність подій, які там відбуваються, та винятковий збіг обставин). Саме через цю неподібність автор і проводить паралелі зі своїм життям, та подекуди із історією цілого народу.

Взяти до порівняння перший химерний твір О.Ільченка «Козацькому роду нема переводу, або ж Козак Мамай і Чужа Молодиця» та «Корсо» П. Кулакової. Унікальність першого базувалась на традиційності: фольклорна основа (перекази про козака Мамаю, народні апокрифи, житія), «орнаментальна візерунчастість давньокнижної та народної словесності» [3], з'ясування першопочатків історичного політично-культурного життя України. Особливість другого мала на меті використати ймовірний випадок із життя, як щось ірраціональне, незрозуміле для людського сприйняття.

Отже, виникнення химерної прози в сучасному українському літературознавстві, прагнення письменників до чогось нового та «модного», звернення до бурлескно-пародійного напрямку, який у свою чергу відіграв важливу роль у формуванні української літератури та української мови та мав опору на усний варіант розмовної мови, не є випадковістю. Ми можемо говорити про національні витоки, власне підґрунтя химерної прози, яка не була запозичена. Це явище являє собою синтез національних фольклорних набутоків і літературної традиції. Тому найвідповіднішим цьому явищу є і сам термін «химерний». Мова прозового твору, якщо він претендує на відтворення усного розмовного мовлення, має відповідати тому мовленню, яке побутує в реальному житті. Лише в цьому випадку читач сприйматиме твір попри всю його ексцентричність, фантастичність і химерність, як життєвий – справжній.

Список використаних джерел

1. Бернадська Н. І. Теорія роману як жанру в українському літературознавстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра філол. наук: 10.01.06 / Ніна Іванівна Бернадська. – Київ, 2005. – 36 с.

2. Ковалів, Ю. Літературознавча енциклопедія (Т. 1-2). (Авт.-укл.). Київ: ВЦ «Академія». 2007.
3. Кохановская Т., Назаренко М. Украинский вектор [Електроннеджерело] / НовыйМир. – №6. – 2011. URL: http://magazines.russ.ru/novyi_mi/2011/6/ko16.html (дата звернення: 09.9.2019)
4. Кравченко А. Художня умовність в українській радянській прозі. Київ: Наукова думка. 1988.
5. Куриленко Д. В. Жанрово-стильова поліфонія прози кін. 50–70-х рр. ХХ ст. (наприкладі роману О. Ільченка «Козацькому роду нема переводу, або ж Мамай і Чужа Молодиця», диалогі В. Земляка «Лебедина зграя» та «Зелені Млини»). – Рукопис.
6. *Літературознавчий словник-довідник* / заред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 752 с.
7. Павлішин М. Канон та іконостас. – К., 1997.
8. Панченко В. Реальність розмаїття // Дніпро. – 1981. – № 6.

УДК 821.133.1.09

Кривенець Ірина В'ячеславівна

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий керівник: Буць Жанна Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ТВОРЧИСТЬ БЕРНАРА ВЕРБЕРА У РУСЛІ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Статтю присвячено вивченню художньої прози французького письменника-фантаста Б. Вербера, як прикладу сучасної постмодерністської літератури. Спираючись на теоретичні здобутки цього мистецького напрямку інших дослідників та окреслені ними ознаки постмодернізму, ми визначили сюжетну, композиційну, комунікативно-прагматичну специфіку художньої прози Б. Вербера, яка відображає та відповідає особливостям постмодерністської літературної течії.

Ключові слова: постмодернізм, художня проза, сюжетна, композиційна, комунікативно-прагматична специфіка.

У другій половині ХХ століття на зміну модернізму прийшов інший напрям – постмодернізм. Вагомий внесок у теоретичну основу нової культурної течії зробили французькі філософи М. Фуко, Ж. Дерріда, Р. Барт, Ж.-Ф. Ліотар. Сучасний французький дослідник літератури постмодерну Марк Гонтар, у своїй праці "Французький роман постмодерну" («Le roman français postmoderne») зазначає, що новий напрям, а особливо його термінологічне позначення, "зустріло різкий супротив в університетському колі та серед французьких письменників" [5, с. 5]. Проте, згодом, завдяки чисельним напрацюванням літературознавців, філософів, мовознавців, серед яких відзначились й українські дослідники Ю. Андрухович, Б. Бігун, Л. Лавринович, М. Липовецький, Р. Семків, М. Коваль, С. Руссова, І. Фізер та ін., постмодернізм укорінився у теоретико-практичному обігу та продовжує бути об'єктом наукових пошуків. Так, Б.Я. Бігун влучно зазначає, що наразі постмодернізм виступає не тільки одним "із провідних стилів у літературі, але й як певна тенденція в культурі ХХ сторіччя" [2, с. 3].

Пристаємо до думки С. Руссової про те, що: "Постмодернізм сьогодні – це химерний феномен, ані зміст, ані термінологія якого поки що не з'ясовані остаточно" [7, с.]. Тож, враховуючи посилений інтерес сучасних наукових розвідок, спрямованих на досягнення належного теоретичного осмислення відносно нового світоглядно-мистецького напрямку, вважаємо **актуальним** вивчення специфіки франкомовної прози постмодерну.

За **мету** ми ставимо визначити ознаки постмодерністської художньої прози сучасного французького письменника-фантаста Бернара Вербера.

Об'єктом дослідження виступає сюжетна, композиційна, комунікативно-прагматична специфіка художнього простору науково-фантастичних романів Б. Вербера.

Деякі дослідники досить скептично налаштовані щодо постмодернізму, вважаючи мистецтво цього напрямку спрямованим, "в бездуховність, нігілізм, спустошення" [8]. У такому ж негативному руслі розмірковує про постмодернізм і Т. Денисова: "Світ і людина втратили зміст, залишилася лише какофонія сміху, фантазмагорія, чудернацька суміш трагічного й комічного, якась буфонада, фарс» [3, с. 20]. Тим не менш, постмодернізм впевнено увійшов та укорінився як культурний, мистецький, літературний напрямок або течія, що має свої певні ознаки. Так, один із дослідників постмодернізму – В. Пахаренко, визначає його особливості, які виявляються на трьох рівнях: онтологічному, де проявляється ставлення до ідеології, а точніше відчуття універсальної порожнечі, після втрати ідеологічних ілюзій"; гносеологічному – "на думку постмодерністів, світ – щось аморфне, розпливчасте, невизначене, отже – ірреальне, незрозуміле, наші знання – відносні"; естетичному, який передбачає, що "усі сюжети, мотиви, образи використовувалися в літературах попередніх епох, отже художній твір – це алузія, ремінісценції, колажі, цитати, а письменник – конструктор, який творить свою реальність не підпорядковуючись ідеологіям" [6, с. 4]. Цитатне мислення